

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ВІЧНИК

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

No. 919

СЕРІЯ: ПРАВО

ВИПУСК 7/2010

Вісник Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна.
Серія: «ПРАВО» включено до Переліку
наукових фахових видань України
з юридичних наук
(Бюлєтень ВАК України, № 11, 2009).

Серія «ПРАВО» започаткована у 2006 році.
Видається двічі на рік.

Харків – 2010

Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Право має на меті висвітлення широкого кола актуальних політико-правових проблем, серед яких: проблеми становлення і розвитку громадянського суспільства і правової держави в Україні; проблеми забезпечення прав людини; проблеми боротьби зі злочинністю і захисту громадського порядку; проблеми удосконалення національного законодавства та правозастосовчої практики.

Для юристів, політиків, наукових і практичних працівників, студентів та аспірантів, а також усіх, хто цікавиться питаннями правової теорії та юридичної практики.

Затверджено до друку рішенням Вченої ради Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (протокол № 11 від 29.10.2010 р.)

Редакційна колегія:

Голова:

Руденко М. В., доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри правосуддя Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, заслужений юрист України

Заступник Голови:

Кагановська Т. Є., кандидат юридичних наук, доцент, декан юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Бервеню С. М., доктор юридичних наук, професор Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

Волобусев А. Ф., доктор юридичних наук, професор юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

Глушков В. О., доктор юридичних наук, професор, перший проректор Академії управління МВС України, заслужений юрист України;

Давиденко Л. М., доктор юридичних наук, професор, професор Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Марцеляк О. В., доктор юридичних наук, професор Харківського національного університету внутрішніх справ;

Петрова Л. В., доктор юридичних наук, професор Харківського національного університету внутрішніх справ;

Рябченко О. П., доктор юридичних наук, професор Харківського національного університету внутрішніх справ;

Сакун О. Ф., доктор юридичних наук, професор Харківського національного університету внутрішніх справ, член-кореспондент Академії правових наук України, заслужений юрист України;

Трубников В. М., доктор юридичних наук, професор юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

Фролова О. В., доктор юридичних наук, професор Національної юридичної академії імені Ярослава Мудрого.

Відповідальний секретар:

Червяцова А. О., кандидат юридичних наук, доцент, доцент Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Адреса редколегії:

Юридичний факультет, ХНУ імені В. Н. Каразіна,
пл. Свободи 6, м. Харків, Україна, 61007

електронна адреса: conferen@ukr.net

Статті прорецензовано.

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 11825-696 ПР від 04.10.2006

УДК 340.15: 477.7 «652»

ПРАВОВИЙ СТАТУС КОНСУЛІВ ГЕНУЕЗЬКИХ КОЛОНІЙ У КРИМУ (СЕРЕДИНА ХІІІ – ДРУГА ПОЛОВИНА ХV СТОЛІТТЯ)

O. A. Гавриленко

Анотація: На основі аналізу пам'яток права, а також широкого обсягу наукової літератури висвітлено особливості правового статусу консулів у генуезьких колоніях Північного Причорномор'я.

Ключові слова: консул, Північне Причорномор'я, генуезькі колонії.

Аннотация: На основе анализа памятников права, а также широкого объема научной литературы раскрыты особенности правового статуса консулов в генуэзских колониях Северного Причерноморья.

Ключевые слова: консул, Северное Причерноморье, генуэзские колонии.

Summary: The peculiarities of the legal status of consuls in Genovese colonies of the Northern Black Sea region are described in the article. It is based on the analysis of legal documents of the past and large volumes of scientific literature.

Key words: consul, the Northern Black Sea region, Genovese colonies.

У функціонуванні будь-якої держави найважливішими є такі її елементи, як організаційна побудова, форми і методи реалізації мети, завдань і функцій держави, її органів, удосконалювання і розвиток організації їхньої діяльності, ефективна взаємодія різних структур державної влади. Цей фактор обумовлює виділення такої спеціальної сфери і виду державної діяльності, як державне будівництво. Протягом останіх двох десятиріч питання державного будівництва в Україні постійно перебувають у полі зору науковців, усього українського суспільства. Зважаючи на це проблеми становлення та розвитку державності і права на території АР Крим, як повноправної складової нинішньої держави України, зокрема й у період середньовіччя, заслуговують на особливу увагу. Питання становлення системи адміністративного управління у генуезьких колоніях в Криму вже протягом тривального часу привертають увагу істориків та археологів. Серед найвідоміших праць із названої тематики варто відзначити наукові розвідки М. Мурзакевича, О. Пономарьова, А. Сахарова, С. Секиринського та Д. Секиринського, В. Тіпакова [1; 2; 3; 4; 5] та ін. Але спеціальні історико-правові дослідження названих проблем, за виключенням виданої ще на самому початку ХХ століття праці видатного правознавця, історика, соціолога, етнографа та археолога М. Ковалевського (1851-1916 роки) [6], а також двох наукових статей сучасного російського дослідника О. Барабанова [7; 8], до цього часу, на жаль, відсутні. Водночас, варто зауважити, що комплекс питань, які стосуються особливостей державно-правового ладу північнопричорноморських італійських колоній

епохи середньовіччя, вбачається одним з найцікавіших, зокрема, з точки зору розуміння генези елементів державного механізму, що функціонував у державних утвореннях, які розташовувалися на теренах теперішньої Південної України та специфіки розвитку системи права середньовічної Генуї у її північнопричорноморських колоніях.

Виходячи з усього сказаного, метою даної статті є визначення на основі аналізу нарративних джерел та пам'яток права, що збереглися до нашого часу, а також спираючись на досягнення попередніх дослідників, правового статусу консулів генуезьких колоній, що існували у Криму протягом середини ХІІІ – третьої чверті ХV століття.

У другій половині ХІІІ століття у зв'язку з тим, що хрестоносці втратили свої володіння у східній частині Середземного моря, торговельні шляхи, які пов'язували країни Західної Європи зі Сходом, частково перемістилися до берегів Азовського й Чорного морів. Саме це значною мірою й зумовило появу в Криму колоній двох італійських республік – Венеції та Генуї. Завдяки Четвертому хрестовому походу (1202-1204 роки) Венеція отримала для себе значні вигоди: її кораблі мали можливість вільно плавати у Чорному морі [9, с. 12]. Водночас, її головний ворог та торговельний суперник – Генуя зазнала від розгрому Візантії значних збитків: венеційці домоглися вигнання генуезьких купців із усіх захоплених хрестоносцями земель. Тому Генуя пішла на зближення з ворогом Венеції – Нікейською імперією – державою, що утворилася на території північно-західної Анатолії після захоплення Константинополя хрестоносцями у

1204 році та проіснувала до 1261 року, імператори якої продовжували вважати себе справжніми правителями Візантії [10]. У березні 1261 року між нікейським імператором Михаїлом Палеологом та генуезцями було укладено договір, за яким оголошувався вічний мир між Візантією та Генуєю. У випадку повернення Константинополя під владу греків генуезцям надавалося виключне право плавання і торгівлі на Чорному морі. У червні 1261 року війська Михаїла Палеолога відвоювали Константинополь. Ця подія стала тяжким ударом для Венеції. Венеціанський квартал у столиці Візантії було спалено, а його територія передана генуезцям. Із цього моменту й розпочинається генуезька колонізація Причорномор'я.

У 1266 році генуезці домоглися від ставленника Золотої орди в Криму Мангу-хана передачі їм у володіння Каффи (сучасна Феодосія) [1, с. 37]. У 1365 році Генуя, скориставшись чварами у Золотій Орді, уклала договір з татарами, що закріпив за нею спустошену після ординських навал 1322, 1327 і 1338 років Солдайю [4, с. 10] витіснивши звідтіля венеціанців [5, с. 214–215]. У другій половині XIV століття генуезці спромоглися значно розширити свої володіння у Криму [11, с. 263]. У 1345 році генуезці, вигнавши феодоритів, захопили Чембало (Балаклаву) [3, с. 78], але невдовзі знову втратили її. Остаточно їм вдалося облаштуватися тут лише близько 1357 року.

За генуезько-татарськими договорами 1380, 1381 і 1387 років за генуезцями закріплюється усе морське узбережжя від Чембало (сучасна Балаклава) до Каффи. Тут було засновано низку дрібніших колоній, зокрема, Яліту (Ялту), Гурзуф, Партеніт, Лусту (Алушту). Таким чином, у другій половині XIV століття генуезці облаштувалися на обширних територіях Криму – від Чембало до Кафи [12]. Згодом вони поширили свою владу й до Керченської протоки (Босфору), де утворилася колонія Босфоро (Востро або Понтіко) – сучасна Керч. Таким чином, у Криму Генуї належала берегова полоса довжиною близько 400 кілометрів [13, с. 42]. Політичним та торговельним центром усіх чорноморських колоній Генуї стало місто Каффи.

За адміністративно-територіальним устроєм кримські володіння Генуї поділялися на консульства Кафу, Босфоро, Солдайю, Чембало та капітанство Готію [14, с. 43]. Центральна управа Чорноморськими колоніями в Генуї призначала консулів до Чембало, Солдайї й Кафи. Консул останньої йменувався «главою Кафи та усього Чорного моря» і призначав консулів до всіх інших колоній. [15, с. 387]. Найповніше уявлення про статус генуезьких консулів дає Статут генуезьких колоній, розташованих у басейні Чорного моря

(Statutum Cephe), затверджений у Генуї 28 лютого 1449 року [16].

Відповідно до Статуту консул Кафи, який обирається у Генуї на річний термін, стояв на чолі усього генуезького колоніального адміністративного апарату. Аналіз документів, що збереглися в італійських архівах дозволив М. Мурзакевичу принаймні частково відновити послідовність осіб, що обіймали цю посаду [17]. Вступаючи на посаду консул повинен був урочисто присягнути перед генеральними синдиками Каффи у тому, що буде беззаперечно дотримуватися норм згаданого Статуту, а також Статуту міста Генуї (Глава 1, § 21).

Одразу ж після вступу на посаду консул разом з управляючими фінансами, попереднім складом ради старійшин та іншими посадовцями зобов'язаний був обрати новий склад ради старійшин (Глава 2, § 1) і двох управляючих фінансами, які мусили виконувати свої функції протягом шести місяців (Глава 3, § 1). Обрані управляючі фінансами за своєю посадою входили до складу ради при консулі Каффи (Глава 3, § 2).

Окрім того, консулом спільно із управляючими фінансами, радою старійшин та піклувальним комітетом обирається колегія з чотирьох генеральних синдиків Каффи (Глава 4, § 1), члени якої мусили «засідати у місці суду» і судити «кожного дня по два з них по черзі, а усі чотири – два рази на тиждень, по днях, які оберуть самі». Синдики мали право здійснювати слідство і передавати суду усіх чиновників Каффи та інших місцевостей, що перебували у межах їхньої компетенції, які будуть себе «погано вести на службі та будуть обвинувачені у зловживаннях, противаконних діях, злочинах чи насильстві скосених ними», а також «тих, які не виконали того, що по службі повинні були виконати відносно найманців, підпорядкованих їм чиновників», консульського вікарія або інших осіб і «карати усіх грошовим штрафом на свій розгляд» (Глава 4, § 2).

У разі необхідності генеральні синдики могли викликати до себе для розгляду справ, які перебували у їхній компетенції, усіх консулів та інших чиновників чорноморських колоній Генуї, окрім консула Каффи, і «покарати їх та винести вирок за мірою їхньої вини та зловживань». При цьому, викликаючи консулів, генеральні синдики мали узгоджувати це з консулом Каффи, а у разі незгоди останнього справа щодо виклику передавалася на спільній розгляд управляючих фінансами, ради восьми старійшин Каффи та каффського консула (який при цьому мав лише один голос) (Глава 4, § 2). I консул Каффи, і його вікарій у випадках звернення до них для здійснення вироку або у будь-яких інших справах, з якими зверталися до них, мусили усіляко

сприяти синдикам, надаючи їм «свою... допомогу та покровительство» (Глава 4, § 6).

В жодному випадку посади синдиків (як, власне, й інші) не повинні були надаватися консулом за гроши. Це було спеціально обумовлено нормами глави 55 Статуту. Так, § 1 встановлював: «ніяка посада, важлива та неважлива, навіть писаря, у випадку, коли той, хто був обраний на якесь місце, поїхав..., не може бути проданою чи переданою під страхом позбавлення своєї (посади) як покарання». Каффському консулові та іншим чиновникам категорично заборонялося «давати свою згоду на те, щоб названі посади продавалися». У разі порушення даної норми на них мав накладатися значний штраф у розмірі 50-100 сонмів (Глава 55, § 2).

Консул повинен був зберігати у себе общинну печатку та завіряти нею необхідні документи. При цьому йому заборонялося будь-що «просити, вимагати або стягувати за листи паспорти та інші папери, де вона прикладена, під штрафом у п'ять сонмів за кожен раз», який мав стягуватися чиновниками казначейства з консула або іншої особи, яка б порушила дану настанову (Глава 1, § 12).

До обов'язків консула Каффи відносився також продаж з публічного торгу фінансових відкупів – доходів та зборів, що призначалися для казначейства. Перед цим він мусив скликати управляючих фінансами та чиновників казначейства, які мали під присягою заявити йому про відсутність намірів «брати участь у якихось із мит, що віддаються на відкуп». Якщо ж після цього консул виявляв, що хтось із них усе ж зацікавлений у відкупі, то повинен був одразу ж усунути цих осіб від виконання покладених на них функцій та обрати на їхнє місце нових (Глава 1, § 13).

Консул мав право накладати штрафи, поміщати до в'язниці, вершити суд над жителями. Нормою, закріпленою § 16 Статуту генуезьких колоній у Чорному морі, він зобов'язувався «ходити до суду у звичайні дні, а саме кожного понеділка, четверга та суботи зранку і там залишатися та бути присутнім зі своїм вікарієм для того, щоб судити та мати нагляд за правосуддям» [16, с. 650]. Окрім того йому приписувалося тримати у великий залі консульського палацу «машину для торту» (Глава 1, § 20), яка використовувалася для отримання свідчень у ході попереднього слідства.

Інколи консул Каффи, як і консули інших причорноморських колоній, водночас зі своїми безпосередніми функціями, виконував також обов'язки массарія (*massarius*), тобто посадовця, що здійснював управління державними земельними ресурсами, та капітана (*capitaneus*) – начальника гарнізону фортеці. Таким чином,

консул Кафи наділявся адміністративною, фінансовою, військовою і судовою владою. Йому безпосередньо підпорядковувалися консули інших генуезьких колоній у Криму.

За виконання покладених на нього обов'язків консул отримував зі скарбниці Кафи значну платню – «500 сонмів монетою, що ходить у Каффі» на рік. У якості додаткової матеріальної винагороди за виконання своїх обов'язків консули мали право одержувати частину здобичі, узятої «у ворога або в тих, які стануть проти рішень Каффи». Водночас у Статуті зазначалося, що консул «не може, не сміє й думати не повинен отримувати прямо або непрямо іншого доходу, прибутку або користі... але тільки звільниться від мита з життєвих припасів» (Глава 1, § 1). Нормою § 5 глави 2 консулу прямо заборонялося брати на відкуп самому або через інших осіб жодні податки та збори, стягувати їх або доручати стягувати іншим, брати у них участь будь-яким чином... під загрозою покарання у вигляді штрафу у 100 сонмів. При цьому четверта частина цього штрафу мала передаватися особі, що виступала зі скаргою на консульські дії [16, с. 645].

Статут також суворо забороняв консулові займатися торговельною діяльністю. Він не міг здійснювати її ані особисто, ані «доручати торгувати від свого імені протягом усього часу перебування на посаді відкрито чи таємно, сам або через інших, у Каффі або в іншому місці, що підлягає його відомству». За порушення даної норми на консула міг бути накладений штраф у п'ятикратному розмірі від усього того «чим та на скільки буде торгувати». Три чверті від суми штрафу надходили до бюджету громади Каффи, а чверть – скаржникові, ім'я якого мало триматися у суворій таємниці (Глава 1, § 6). Щоправда, дана заборона мала виключення: під кінець свого консульського терміну, але не раніше ніж за чотири місяці до його закінчення, консулові надавалося право закупити товари для подальшого продажу їх «на Заході» (тобто в Італії) на суму, що не перевищувала його річної платні (Глава 1, § 7).

Окрім того, консулові заборонялося приймати дарунки «від будь-якої особи, царственої або вассала», за виключенням випадків, коли «буде змушений прийняти на честь громади, оскільки трапляється іноді, що васалами посилаються коні й тому подібне». У випадку, якщо б подарунок усе ж був йому присланий, консул мав одразу повідомити про це казначейство та віддати річ, одержану як дарунок, до цієї установи для подальшої реалізації, отримавши відповідну квитанцію про її передачу. Кошти, отримані від продажу отриманих консулом подарунків мали спрямовуватися до бюджету громади Каффи (Глава 1, § 10). У Статуті 1449 року особливо

наголошувалося на забороні консулу самому або через підставну особу викупити такий подарунок. Порушення даної норми загрожувало консулові покаранням – він мусив би повернути подарунок та, окрім того, сплатити до казначейства його вартість (Глава 1, § 11).

По закінченні річного терміну, консул, після завершення ревізій результатів його діяльності синдиками, був зобов'язаний повернутися до Генуї «з тими ж кораблями, із якими приїде його наступник, або з іншими, шляхом найзручнішим, найшвидшим та найкоротшим». Невиконання цієї вимоги відповідно § 8 тягло за собою покарання у вигляді штрафу від 100 до 200 сонмів, який мав бути стягнений з нього казначейством негайно, за виключенням, випадку, коли він «залишиться з причини хвороби або з іншої законної причини, з дозволу (нового – Авт.) консула та генеральних синдиків», або коли його затримає зимовий період, «який вважається з 1 жовтня по 1 квітня» [16, с. 646].

Надзвичайно цінним історичним джерелом, що збереглися до нашого часу, є матеріали архіву банку св. Георгія, під управління якого 14 листопада 1453 року перейшли усі чорноморські колонії Генуї [18, с. 194]. Ці матеріали надають можливість створити уявлення про зміст адміністративних реформ 1454–1455 років, здійснені правлінням банку в причорноморських колоніях.

Реформою, проведеною протекторами банку св. Георгія у 1454 році, консулам надавалася повна адміністративна і юридична (*potestas, balium et arbitrium*), «чиста й змішана» влада (*tergitum et mixtum imperium*), у тому числі й «право меча» (тобто страти) над усіма жителями [3, с. 95], що не було передбачено Статутом 1449 року. При цьому вони звільнялися від виконання обов'язків начальника гарнізону фортеці. Наприклад, у Чембало, починаючи з 1454 року, поряд із консулом на конкурсній основі обирається кастеллян (військовий комендант) замка св. Миколая, призначення якого, за Статутом 1449 року здійснювалося на місці. До сфери посадових обов'язків кастелляна входило забезпечення безпеки й охорони консульського замку та зовнішнього периметру оборони – фортеці св. Георгія. Окрім того, він ніс персональну відповідальність за усе майно та військове спорядження, а також запаси продовольства для гарнізону, якого мало бути достатньо на 4 місяці за умови повної блокади фортеці. Таким чином, реформа передбачала зосередження в руках консула усієї повноти цивільної влади. Функції капітанів фортець тепер виконувалася кастеллянами консульських замків, які призначалися на посади, зазвичай, у Генуї [3, с. 95-96].

Але ці реформаторські заходи банку св. Георгія не дали очікуваних результатів. Складність військово-політичної обстановки в регіоні (закриття проток турками в 1453–1454 роках), а також зниження ділової активності генуезців у Причорномор'ї, призвели до цілої низки відмов від консульських посад. Це вимагало пошуку додаткових стимулюючих заходів. Саме тому протектори банку св. Георгія надали консулам право збирати податки у межах підлеглої їхній юрисдикції території та обійтися посаду міністрарія (*ministrarius*). Із цього моменту адміністративне та фінансове управління колоніями повністю зосереджується у руках консулів. Такі повноваження консули зберегли до захоплення італійських колоній у Криму турецькими військами.

Отже, проаналізувавши низку джерел права генуезьких колоній, а також наявну наукову літературу маємо можливість констатувати що до часу передачі колоній банкові св. Георгія в 1453 році, як глава адміністративного апарату, консули Каффи та інших північнопричорноморських колоній мали значні повноваження, поєднуючи у своїх руках цивільну, судову, фінансову й військову владу, але не мали права втрутатися до процесу збору податків (тобто не міг виконувати фіскальні функції, які виконувалися міністраріями). Поступово статус консулів змінювався, розширювалися межі їхньої компетенції, консули звільнялися від виконання низки невластивих їм функцій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мурзакевич Н. Н. История генуэзских поселений в Крыму. – О. : [Б.и.], 1837. – 332 с.
2. Пономарев А. Л. ТERRITORIЯ и население генуэзской Каффи по данным бухгалтерской книги – массарии казначейства за 1381-1382 гг. // Причерноморье в средние века. Труды исторического факультета МГУ. Вып. 4. – М.; СПб : Алетейя, 2000. – С. 317-443.
3. Типаков В. А. Консульство Чембало во второй половине XV века: административное управление / В. А. Типаков // Херсонесский сборник. Вып. 10. – Севастополь, 1999. – С. 78–81.
4. Секиринский С. А., Секиринский Д. С. Феодальные владения генуэзцев в Восточном Крыму во 2-й половине XV века // Северное Причерноморье и Поволжье во взаимоотношениях Востока и Запада в XII – XVI веках. – Ростов н/Д : Изд-во Ростов, ун-та, 1989. – С. 9–16.
5. Сахаров А. М. Генуэзские колонии в Северном Причерноморье // Советская историческая энциклопедия: в 16 т. – Т. 4. – М. : Советская энциклопедия, 1963. – С. 214–215.
6. Ковалевский М. М. Юридический быт генуэзских колоний на Черном море во второй половине XV века / М. М. Ковалевский // Сборник статей по истории права: Посвященный М. Ф. Владимировскому-Буданову, по случаю 35-летия его ученого-литературной деятельности (1868 – 1903 гг.), его учениками и почитателями / Под ред.: М. Н. Ясинский. – Киев: Тип. С. В. Кульженко, 1904. – С. 195–228.
7. Барабанов О. Н. Судебное дело Бруноро Сальваingo (Каффа, 1454 г.): Опыт историко-юридического

- исследования // Причерноморье в средние века. Труды исторического факультета МГУ. Вып. 2. – М. : Изд-во МГУ, 1995. – С. 20-36.
8. Барабанов О. Н. Новые материалы о статусе burgenses генуэзской Кафы // Причерноморье в средние века. Труды исторического факультета МГУ. Вып. 3. – М.; СПб : Алетейя, 1998. – С. 117-125.
9. Карпов С. П. Древнейшие постановления Сената Венецианской республики о навигации в Черном море // Причерноморье в средние века. Труды исторического факультета МГУ. – Вып. 4. – М.; СПб : Алетейя, 2000. – С. 11-18.
10. Никейская империя. Материал из Википедии // [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://ru.wikipedia.org/wiki/Никейская_империя
11. Tai E. S. Piracy and law in medieval Genoa: the consilia of Bartolomeo Bosco // Medieval Encounters. – Vol. 9. – Numbers 2-3. – 2003. – P. 256-282.
12. Губарев В. К. Корсары Черного моря: период Средневековья // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://zhurnal.lib.ru/g/gubarew_w_k/korsarychernogomorja.shtml
13. Скржинская Е. Ч. Судакская крепость. История – археология – эпиграфика – Киев; Судак; С.-Петербург: Академпериодика, 2006. – 380 с.
14. Греки на українських теренах. Нариси з етнічної історії. Документи, матеріали, карти / М. Ф. Дмитрієнко, В. М. Литвин, В. В. Томазов, Л. В. Яковлева, О. В. Ясь. – К. : Либідь, 2000. – 488 с.
15. Olgiati G. The genoese colonies in front of the turkish advance (1453-1475) // Режим доступу: [http://www.eskieserler.net/dosyalar/mpdf%20\(396\).pdf](http://www.eskieserler.net/dosyalar/mpdf%20(396).pdf)
16. Устав для генуэзских колоний в Черном море, изданный в Генуе в 1449 году // Записки Одесского общества истории и древностей. – Т. 5. – О., 1863. – С. 632-836.
17. Мурзакевич Н. Н. Генуэзские консулы города Кафы / Н. Н. Мурзакевич // Записки Одесского общества истории и древностей. – 1853. – Т. 3. – С. 552-555.
18. Данилова Э. В. Каффа в начале второй половины XV в. (по документам «Codice») // Феодальная Таврика. – К., 1974. – С. 189-214.

УДК 340.1

ПРАВОВИЙ СТАТУС СПОЖИВЧИХ КООПЕРАТИВІВ В УСРР 1920-Х РОКІВ

C. O. Гладкий

Анотація: У статті досліджується правовий статус споживчих кооперативів в Україні першого десятиріччя існування радянської влади, розглядається його законодавча регламентація в контексті розвитку взаємовідносин кооперації та держави. Відсутність єдиних законодавчо закріплених підходів до визначення правового статусу кооперативних організацій всіх видів (в УСРР універсального кооперативного закону прийнято не було) відображала, крім іншого, небажання носіїв державної влади зв'язувати себе законом та обмежувати можливості оперативних змін у державному регулюванні кооперації окремого виду з урахуванням політичної та економічної доцільноти поточного моменту.

Ключові слова: кооперація, споживчий кооператив, правовий статус, кооперативне законодавство.

Аннотация: В статье исследуется правовой статус потребительских кооперативов в Украине первого десятилетия существования советской власти, рассматривается его законодательная регламентация в контексте развития взаимоотношений кооперации и государства. Отсутствие единых законодательно закрепленных подходов к определению правового статуса кооперативных организаций всех видов отображало нежелание носителей государственной власти связывать себя законом и ограничивать возможности оперативных изменений в государственном регулировании кооперации с учетом политической и экономической целесообразности текущего момента.

Ключевые слова: кооперация, потребительский кооператив, правовой статус, кооперативное законодательство.

Summary: The article covers legal status of consumer cooperatives in Ukraine of the first decade of the Soviet government. The author considers its legal regulation in terms of the development of cooperative-state relations. Lack of single statutory formalized approaches to the definition of the legal status of cooperative organizations of all kinds depicted reluctance of public officials bind themselves by law and restrict the possibilities of quick changes in public regulation of cooperation considering political and economical suitability of a current situation.

Key words: cooperation, consumer cooperative, legal status, cooperative legislation.